

”וילכו שניהם יחדיו”

לימוד מעמיק בעקידת יצחק
מתוך החוברת ”מלפני המלך” – שיחות לאלול ולימים הנוראים

הרב מרדכי אלון שליט”א
נערך ע”י תלמידים

לזכרו של ה”ה צהל חי ז”ל בן חלווה וזכאי ז”ל

תושב העיר מגדל
שנקטף בטרם עת בהותירו אחריו דור ישרים
תנחומים ממעמקי לב לרעייתו היקרה, ילדיו האהובים
ולכל המשפחה האבלה

יה”ר שלא תדעו עוד צער

הראשון, ארצה לנקוט במנהג האברבנאל ולפתוח בשאלות. לא רק שאלות על פסוק זה, אלא שאלות המחייבות הבנה בכל הפרשה. תחילה המילים "אחר הדברים האלה". אחרי אלו דברים? רש"י מסביר:

יש מרבתינו אומרים אחר דבריו של שטן, שהיה מקטרג ואומר מכל סעודה שעשה אברהם לא הקריב לפניך פר אחד או איל אחד, אמר לו כלום עשה אלא בשביל בנו, אילו הייתי אומר לו זבח אותו לפני לא היה מעכב. ויש אומרים אחר דבריו של ישמעאל שהיה מתפאר על יצחק שמל בן שלש עשרה שנה ולא מיחה, אמר לו יצחק באבר אחד אתה מיראני, אילו אמר לי הקדוש ברוך הוא זבח עצמך לפני לא הייתי מעכב.

ביומיים של ראש השנה אנחנו זוכים לזכור אחר אלו דברים מדובר, שהרי ביום הראשון של ראש השנה אנו קוראים את החלק הראשון – הפרק הקודם לעקידת יצחק. בפרק כ"א מסופר על לידת יצחק, על הגר וישמעאל, ולבסוף על מפגש אברהם ואבימלך. נשאלת השאלה האם ישנו קשר בין נושאים אלו לבין עקידת יצחק?

הרשב"ם שם את הדגש על המילים 'והאלהים נסה את אברהם'. הקב"ה נסה את אברהם, הוא רומם אותו למעלה – העלה אותו.⁴ אך יתרה מזו, יש להבין שהניסיון מגיע כתוצאה ממקרה מסוים. הפסוקים האחרונים בפרק כ"א שקדמו לפרשה הזאת הם הפסוקים שבהם אברהם כורת ברית עם אבימלך על ארץ ישראל. על כן אומר הרשב"ם: "אחר הדברים שכרת אברהם ברית לאבימלך לו ולנינו ולנכדו של אברהם ונתן לו שבע כבשות הצאן וחרה אפו של הק' על זאת שהרי ארץ פלשתים בכלל גבול ישראל". מי נתן

א. אהבת הקדמונים בכל יום

לפי רוב המנהגים, בכל יום ויום בסליחות שבין ראש השנה ליום הכיפורים אנחנו מזכירים את פרשת העקידה, עקידת יצחק, בצורה כזאת או אחרת, כל פעם בפיוט אחר. כך שניכר כי בין ראש השנה ליום הכיפורים תופסת עקידת יצחק מקום מרכזי מאוד. יסוד הדברים כמובן נעוץ בראש השנה, כאשר ביום השני אנו קוראים בקריאת התורה את פרשת העקידה, ובכלל, כל מהות ראש השנה היא: "תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם".¹

חז"ל מלמדים אותנו שעקידת יצחק עצמה התרחשה ביום הכיפורים.² אם חושבים על כך לעומק, זו הפעולה הראשונה שהתרחשה ביום הכיפורים בהר המוריה במקום קודש הקודשים. לאחר שנבנה בית המקדש, באותה שעה ביום הכפורים הכהן הגדול היה נכנס אל מקום קודש הקודשים כדי לבצע את עבודתו. מהבחינה הזאת יש בעקידת יצחק מעין עבודת הכהן הגדול ביום הכיפורים.

עם עקידת יצחק אנו נפגשים בכל יום. תפילת שחרית, לאחר ברכות השחר, פותחת באמירת פסוקי העקידה. בתפילה שלפני כן אנחנו מתפללים: "אלוהינו ואלוהי אבותינו זוכרנו בזיכרון טוב לפניך", כל יום ויום בשנה, "פקדנו בפקודת ישועה ורחמים משמי שמי קדם, וזכור לו ה' אלוהינו אהבת הקדמונים אברהם יצחק וישראל עבדיך ואת הברית ואת החסד ואת השבועה שנשבעת לאברהם אבינו בהר הוריה ואת העקידה שעקד את יצחק בנו על גבי המזבח ככתוב בתורתך: ויהי אחר הדברים האלה...". אהבת הקדמונים כנראה נמצאת במרכז בפרשה הזאת. הקדמונים הם אברהם, יצחק ויעקב, ובפשטות אהבתם הייתה כלפי הקב"ה.

ב. "ויהי אחר הדברים האלה"

נתחיל בלימוד העקידה:³ "וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הֲנִי". לאחר קריאת הפסוק

¹ ראש השנה טז':

² ישנה שיטה האומרת שהעקידה הייתה בר"ה, אך בזהר פרשת ויצא, וכן במקורות נוספים מופיע שהיא הייתה ביום הכפורים.

³ בראשית, כ"ב.

⁴ כפי שהארכנו בשיחה לחודש אלול: "את לבבך ואת לבב זרעך".

זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים וירש זרעך את שער אויביו. והתברכו בזרעך כל גויי הארץ".

נחזור אל 'ארץ המוריה'. זו הפעם הראשונה שאנחנו פוגשים את הארץ הזאת. היכן היא? האם אברהם מכיר אותה? זה לא סתם 'ארץ מוריה' אלא 'ארץ המוריה'. "והעלהו שם לעולה על אחד ההרים", והנה החלק החשוב: "אשר אומר אליך". זה לא "אל הארץ אשר אראך", אלא עכשיו אברהם יצטרך לפתוח מפה ולחפש בה את ארץ המוריה. ולאן עליו להגיע שם? לאחד ההרים. כשאנו אומרים בעברית 'אחד ה...' אנו מתכוונים אל המיוחס, בניגוד ל'אחד מ...' (לדוג' - "כמעט שכב אחד העם את אשתך") כך ש'אחד ההרים' הכוונה היא אל ההר המיוחס "אשר אומר אליך".

ד. ראיית העקידה

רק כדי לבדוק מה קרה בפועל נדלג לרגע על פסוק ג', ונראה את פסוק ד': *"ציום השלישי וישא אברהם את עיניו וירא את המקום מרחק"*. למרות שאברהם לא נדרש כאן ל'אראך', בכל אופן בפועל הוא רואה את המקום. לעומת זאת בפרשת 'לך-לך' לא ראינו שנאמר 'וילך וירא את הארץ אשר אמר לו הקב"ה'. שם אברהם פשוט הולך.

כעת, כאשר אברהם מתקרב אל המקום, היינו מצפים שהוא ישמע קול מדבר עמו ומכוון אותו אל המקום המדויק, אך הקול לא נשמע. עלינו להבין מדוע אברהם שינה מאשר נאמר לו? הרי הקב"ה ציווה אותו ללכת אל ההר שהוא יכון אותו אליו, אך הוא לא ציווה אותו להשתמש בכוח הראייה שלו לצורך כך.

ואם נדלג עוד כמה פסוקים: *"ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר אבי ויאמר הנני בני ויאמר הנה האש והעצים ואתה הששה לעלה: ויאמר אברהם אלהים יראך לו הששה לעלה בני וילכו שניהם יחדו: ויבאו אל המקום אשר אמר לו האלהים ויבן שם אברהם את המזבח ויערף את העצים ויעקד את יצחק בנו וישם אתו על המזבח ממעל לעצים"*. כאן כבר לא מוזכר הציווי על 'ארץ המוריה', אלא כאן כבר מדובר על המקום אשר 'אמר' לו ה'. כלומר, הקדוש ברוך הוא אומר לו: 'לך אל ארץ המוריה, שם אני אומר לך'. אברהם הולך אל ארץ המוריה, הוא רואה, וכשמתאר המקרא מה נעשה הוא אומר שהוא הגיע אל המקום 'אשר אמר'. הסבר זה

לאברהם רשות לעשות עסקאות על הארץ עם אבימלך?

בהמשך דבריו, מסביר הרשב"ם שאברהם הרשה לעצמו לעשות כן רק לאחר שהקב"ה נתן לו בן – יצחק. קודם לכן אברהם לא עשה זאת. ולכן מיד לאחר מכן: "ויהי אחר הדברים האלה". כתוצאה מהתגאות זו של אברהם בבנו, הקב"ה בא לנסות אותו ומצווה אותו להקריב את בנו לעולה.

לכאורה ע"פ פירוש זה אנו מצמצמים את כל מהותה של העקידה, ואומרים שהיא הגיעה רק בתור עונש מסוים על חטאו של אברהם בפרק כ"א. בהמשך ננסה לברר את הדברים ולהגיע אל מהותה הפנימית של העקידה גם מתוך פירוש זה.

"ויאמר אליו אברהם ויאמר הנני". זו הפעם הראשונה בהיסטוריה שאדם עונה 'הנני', עוד לא היה דבר כזה לפני כן. לא מפני שהאדם לא נתבע לכך, שהרי הוא נשאל מיומו הראשון "אייכה"? אך רק עכשיו – אלפיים שנה אחרי היווצרותו, הוא יודע לענות "הנני". חשוב גם לזכור שזאת הפרשה, שאותה האדם קורא ביום לידתו, ביום בו הוא נשאל 'אייכה'.

ג. הציווי כאן לעומת הציווי של 'לך-לך' – ראייה או שמיעה?

"ויאמר קח נא את בנוך את יחידך אשר אהבת את יצחק ולך לך אל ארץ המדינה והעלהו שם לעלה על אחד ההרים אשר אמר אליך". ידוע המדרש⁵ המפורסם המתאר לנו את הדו-שיח בין אברהם לקב"ה על איזה בן הוא מצווה אותו, אך לא נרחיב בו כאן. בסיפא של הפסוק אנו קוראים על הציווי השני הניתן לאברהם: "לך לך", אך הפעם הוא מעט שונה מן הקודם. ב"לך לך" הראשון נאמר לאברהם לאן עליו ללכת רק ברמז – "אל הארץ אשר אראך"⁶. אך כאן נאמר לאברהם במפורש לאיזו ארץ עליו ללכת – "אל ארץ המוריה". בציווי הראשון נאמר לאברהם שכתוצאה מן הליכתו הקב"ה יעשה אותו לגוי גדול. לעומת זאת בציווי כאן לא נאמר לאברהם למה הוא יזכה כתוצאה מקיום הציווי. אגב, אם נשים לב לפסוקי הסיום של העקידה נגלה שרק לאחר העקידה התקיימה הבטחת ה' לאברהם בציווי הראשון: "בי נשבעתי... כי יען אשר עשית את הדבר הזה... כי ברך אברכך והרבה ארבה את

⁵ סנהדרין, פט'.

⁶ בראשית, י"ב, א'.

⁷ בראשית, כ"ו, י'.

וירא את המקום מרחוק
 מה ראה, ראה ענן
 קשור בהר, אמר דומה
 שאותו המקום שאמר
 לי הקדוש ברוך הוא
 להקריב את בני שם,
 אמר לו, יצחק בני רואה
 את מה שאני רואה,
 אמר לו הין, אמר לשני
 נעריו רואים אתם מה
 שאני רואה, אמרו לו
 לאו, אמר הואיל ואינכם
 רואים שבו לכם פה עם
 החמור שאתם דומים
 לחמור.⁸

גם מדרש זה עוסק בראייתו של אברהם את המקום. כך שנראה שאותה ראייה שלוקחים איתם אברהם ויצחק אל העקידה, שונה מהראייה של הנערים (ישמעאל ואליעזר). הישיבה עם החמור לאו דווקא מעידה על קטנותם, אך היא מעידה בוודאות על גדולת הרואים.

אפשר שהסיבה לכך שאותו חמור אינו מופיע בסיום העקדה היא משום שגם הנערים עולים במדרגתם בעקבותיה. תמיד דמיינו לעצמנו את הנערים מחכים למרגלות ההר, ומשחקים 'שש-בש' עד שאברהם ויצחק חוזרים. אך מה יקרה אם נדמיינ מצב שבו גם הנערים התעלו רוחנית מן העקידה, ואם בתחילה הם ישבו עם החמור, בסיום העקידה הם כבר מופיעים בלעדיו.

כלומר, אותה הפעולה שמתרחשת בין אברהם ליצחק עומדת עכשיו להתרחש בין אברהם לבין הנערים. יש כאן שני שלבים: אברהם מול יצחק ואברהם מול נעריו.

1. ההליכה מבאר שבע, וההליכה אל באר שבע

"ויקח אברהם את עצי העלה וישם על יצחק בנו ויקח בגדו את האש ואת המאכלת וילכו שניהם יחדיו". אברהם עומד לעקוד את יצחק, אך הדבר היחיד שהוא עושה יחד עם יצחק הוא ללכת. שום פעולה נוספת לא ראינו שהם עשו יחדיו, רק "וילכו שניהם יחדיו".

⁸ בראשית רבה (תיאודור-אלבק) פרשת וירא פרשה נו'

אולי מובן לנו, אלא שאינו כתוב במפורש בפסוקים.

יש הרבה ראיות בפרשה הזאת. בהמשך אברהם רואה את האיל אחר נאחז בסבך, והר המוריה יקרא לבסוף "ה' יראה". זהו אותו הר המוריה עליו אנחנו נצטווה שלוש פעמים בשנה לראות כל זכורך ולהיראות זכורך. שם נקריב את עולת הראיה, ושם יאבד יצחק את ראייתו. כך שכל נושא הראיה תופס פה מקום מאוד גדול, אף על פי שאיש לא ביקש מאברהם לראות שום דבר.

ה. החמור בתחילת העקידה ובסיומה

נחזור אל הפסוקים: *"וישכם אברהם בבקר ויחבש את חמורו ויקח את שני נעריו אתו ואת יצחק בנו ויבקע עצי עלה ויקם וילך אל המקום אשר אמר לו האלהים: ביום השלישי וישא אברהם את עיניו וירא את המקום מרחק: ויאמר אברהם אל נעריו שבו לכם פה עם החמור ואני והנער נלכה עד לה ונשתחוה ונשובה אליכם".* נראה שלחמור זה יש משמעות חשובה. משכימים בבוקר, חובשים את החמור. הנערים מצווים לחכות עם החמור עד שאברהם ויצחק יחזרו.

בפסוק האחרון בעקידה נאמר: *"וישב אברהם אל נעריו ויקמו וילכו יחדו אל באר שבע וישב אברהם בבאר שבע".* כאן לעומת זאת החמור אינו מוזכר. אם החמור כל כך חשוב כפי שנראה מן הפסוקים הפותחים, היה מן הראוי לתת לו את אותו הכבוד גם בסיום העקידה. מה גם ש'וילכו יחדיו' לכאורה כולל גם את החמור, ועל כן חשוב יותר לספר לנו שהם הלכו עם החמור מאשר לתאר לנו פרט שולי ולא רלוונטי על כך שהם ישבו אתו בשעת החנייה. מה יעשו הנערים עם החמור בשעה שהם ממתינים?

היעדרו של החמור בסיום העקדה תמוה, אך תמוה יותר מדוע יצחק אינו מופיע, שכן אברהם התחייב כלפי הנערים: "ונשתחוה ונשובה אליכם" – אני ויצחק. אנו תמיד נוטים לקרוא במהירות את הפסוק האחרון, כי המתח מן העקידה כבר נמוג. אי לכך אנו לא שמים לב לתהליך המתרחש בסיום העקידה. הנערים כבר ללא החמור, ואברהם יורד לבדו, בלי יצחק.

אם נחזור אל הפסוק, המילים 'עם החמור' הן מילים קשות. ועל כן דברי חז"ל כל כך נדרשים כאן. המדרש מספר:

הדורות הבאים. **אולי יצחק נעלם** בסוף העקידה, ויחזור אלינו יותר מאוחר, כדי ללמד אותנו איך עם ישראל ימשיך את התפקיד הזה הלאה.

ח. האב הנעלם – מהעקידה עד באר לחי רואי

יצחק הוא האב הנעלם. עם יצחק אנו נפגשים בעקידה, ולאחר מכן הוא נעלם. מתי הפעם הבאה שאנו פוגשים את יצחק שוב? הרי ב'ויהיו חיי שרה' – יצחק אינו מופיע, בהלוויה של אמו הוא לא נמצא! רק בבאר לחי רועי, כאשר הוא יוצא לשוח בשדה ופוגש ברבקה, אנו נפגשים שוב עם דמותו.

'באר לחי רועי' זהו המפגש המחודש שלנו עם יצחק. ומה התרחש בבאר לחי רועי קודם לכן? הגר פגשה את מלאך ה' שבישר לה על הולדת ישמעאל. ביום הראשון של ראש השנה אנו כבר קוראים על השלב הבא בו הגר וישמעאל כבר נמצאים יחדיו מגורשים מבית אברהם ושרה. דווקא כאשר יצחק נולד מתחיל הפירוד בינו לבין ישמעאל.

אם נשים לב המהלך אותו עובר יצחק הוא פלאי. בעת הולדתו כבר שרה דואגת להרחיק אותו ככל הניתן מישמעאל. לאחר מכן בעת ההליכה אל העקידה – יצחק הולך לצדו של ישמעאל. לפני העלייה אל ההר שוב הם מתרחקים אחד מן השני, ומכאן הקשר הנסתר רק מתחיל. יצחק אינו יורד עם אברהם מהעקידה, אלא עושה 'סיבוב' ומגיע אל באר לחי רואי. לאחר מכן אנו נפגשים עם רצף של אירועים: חתונת יצחק עם רבקה, אברהם לוקח לאישה את קטורה – הגר, מות אברהם, וקבורת אברהם הנעשית על ידי יצחק וישמעאל יחדיו.⁹

ט. אברהם ויצחק – החסיד והרבי

אולי ההבטחה אשר ניתנה לאברהם בסיום העקידה, מתחילה להתממש כבר עתה. אברהם יורד מן ההר אל הנערים – 'גויי הארץ', ויחדיו (ללא החמור) הם הולכים לבאר שבע. כמו כן, יצחק יורד מן ההר והולך אל באר לחי רואי כדי לגאול משם את הגר וישמעאל.

כל התהליך הזה הוא המהות של עקידת יצחק. האם העקידה, שנקראת בראש השנה ביום של

אם נחזור שוב אל הפסוק האחרון – "וישב אברהם אל נעריו ויקומו וילכו יחדו אל באר שבע". גם הנערים מגיעים למדרגה בה הם הולכים יחד עם אברהם – ממש כמו יצחק, אבל רק כמו. האם הנערים היו יכולים בעצם לעלות אל ההר אם הם היו רואים את הענן קשור על ההר? זו שאלה קשה.

אברהם הולך יחד עם הנערים לבאר שבע. אגב, האם זוכרים אנו מה קרה שם רגע לפני העקידה? בבאר שבע כרת אברהם ברית עם אבימלך. אולי אם נמשיך את פירושו של הרשב"ם, אברהם הגיע אל העקידה בגלל באר שבע, ולבסוף לאחר שהוא תיקן את חטאו ועמד בניסיון הוא חוזר אליה שוב. אברהם חוזר אל אותה באר שבע ללא יצחק, עם הנערים – בלי החמור, יחדיו.

ז. 'כל גויי הארץ' – גם הנערים

אולי כאן המקום לברר ולשאול: מי עומד 'להרוויח' מהעקידה? המילה 'להרוויח' נשמעת לנו לא כל כך טוב, אך הפסוקים החותמים לנו את העקידה עונים על שאלה זו: "כי יען אשר עשית את הדבר הזה", ואז מה יקרה? "כי ברך אברך והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים וירש זרעך את שער איביו". עד כאן ההבטחות הם לעם שלנו, לזרעו של יצחק. (ועקידת יצחק לזרעו של יעקב היום ברחמים תזכור.) אך המשך: "והתברכו בזרעך כל גויי הארץ עקב אשר שמעת בקולי". האם 'גויי הארץ' שמתברכים כאן הם אינם הנערים שזוכים עכשיו ללכת יחדיו עם אברהם – שהשתחררו מהמעמד של "שבו לכם פה עם החמור" ועתה יש בהם שייכות רוחנית לאברהם?

שני הנערים הם ישמעאל ואליעזר. הרי הם נציגיהם של התלמידים הכי גדולים של אברהם אבינו – ישמעאל הבן ואליעזר התלמיד – דמשק אליעזר. עכשיו שניהם עוברים שינוי בקשר שלהם עם אברהם. גם יצחק הוא תלמידו של אביו, ואולי במדרש אותו הזכרנו לעיל על ראיתו ההר טמון הסוד להבדלים בין התלמידים.

חוסר היכולת שלהם לראות את המחזה נבעה מעצם ישיבתם עם החמור. אין כל בעיה שלבני האדם יש חמור, אבל ברגע שהם יושבים יחד עמו – כאן הבעיה. כעת בסוף העקידה, כאשר הם משתחררים מן החמור, יכולים אנו לומר שאולי הם התעלו ממדרגתם כתוצאה מן המתרחש במעלה ההר. אברהם יורד מן ההר, אך התפקיד אותו הוא החל לבצע שם ימשיך אל

⁹ בראשית, כ"ה, ט'.

היחידה בתורה בה אברהם ויצחק נפגשים ומנהלים שיחה.

והנה בהמשך הפסוק: "ויאמר, הנה האש והעצים ואיה השה לעלה?". זה נורא, זה אדיר, אבל אנחנו כבר יודעים זאת. אנו יודעים שאין שה לעולה, כי השה הוא יצחק. ושוב, אין כל חידוש בדבריהם!

"ויאמר אברהם אלהים יראה לו השה לעלה בני, וילכו שניהם יחדו". אנו לא יכולים להתעלם מהעובדה שהשיחה היחידה ביניהם חתומה משני הצדדים במילים: "וילכו שניהם יחדו". יתר על כן, האם שמנו לב לכך שהמילה הראשונה בדו שיח היא 'אבי' ('ויאמר אבי'), ואילו המילה האחרונה היא 'בני'?

יא. 'הנני בני'

מישהו פעם בראש השנה הפנה את תשומת לבי לכך ששלוש פעמים בקריאת היום השני אנו קוראים את המילה 'הנני'. הפעם הראשונה שהיא מוזכרת היא בתחילת הפרק כאשר הקב"ה מתגלה לאברהם כדי לצוות אותו להקריב את בנו (פס' א'). הפעם השנייה היא בתשובת אברהם ליצחק: "הנני בני" (פס' ז). והפעם השלישית מופיעה לאחר מכן כאשר מלאך ה' נגלה אל אברהם לפני שהוא שוחט את יצחק, ואומר לו: "אברהם אברהם", ואברהם עונה: "הנני" (פס' יא').

מעניין להבחין כי המילה 'הנני' השנייה מופיעה עם שני דגשים בשני הנו"נים. לעומת זאת בכל הופעה אחרת של המילה 'הנני' רק הנו"ן הראשונה דגושה. וכך גם אנחנו קוראים את המילה, כשהנו"ן הראשונה דגושה והשנייה רפויה. ויש להבין מדוע הושמו דגשים על שני הנו"נים במילה 'הנני' השנייה?

כדי לענות על השאלה נראה מקור נוסף בו מופיעה המילה 'הנני', אך היא אינה מופיעה לבדה אלא יחד עם המילה בני (כפי שהיא מופיע באזכור השני אצלנו). בפרשת תולדות, כאשר יצחק רוצה לברך את עשיו, אנו מוצאים פעמיים את הביטוי 'הנני'. הפעם הראשונה היא כאשר יצחק קורא לעשיו:

וַיְהִי כִּי זָקַן יִצְחָק
וַתִּכְהֶינּוּ עֵינָיו מִרְאֵת
וַיִּקְרָא אֶת עֶשָׂו בְּנוֹ

"מלך על כל העולם כולו בכבודך", לא הייתה האירוע ההיסטורי הראשון שבו "ביתי בית תפילה יקרא לכל העמים" כפשוטו? האם הפעולה הראשונה שהתרחשה בהר המוריה לא הייתה פעולה שסופה השפיע ומשפיע על כל ההווה? יורדים מהר המוריה, העוקד והנעקד לא יחד, אולי מפני שהם כבר כל כך יחדיו. אברהם ויצחק שהלכו לעקידה יחדיו, הגיעו בזכותה למדרגה בה כל אחד יורד מצדו האחר של ההר – אך הם נשארים 'יחדיו'.

הרבי מליובאוויטש ז"ע היה אומר: ההבדל ביני לבין הרבע'ס האחרים הוא, שכולם בודקים את מידת החסידות בקרב תלמידיהם לפי המדד כמה החסיד נמצא יותר קרוב לרבי. ככל שהתלמיד נמצא יותר קרוב לרבי, סימן שהוא יותר חסיד. אך אצלי, היה אומר הרבי, ככל שאני רואה תלמיד שלי יותר, זהו סימן אצלי לכך שהוא פחות חסיד. אך אם אני לא רואה אותו בכלל, זהו כבר סימן אצלי שהוא חסיד ממש. ברוגע שהתלמיד כבר לא ליד רבו, אזי הוא עושה את שליחותו והוא חסיד אמיתי.

זהו המדרגה של אברהם ויצחק בסיום העקידה. אב ובנו, רב ותלמידו, יורדים מהניסיון הכי קשה, והולכים לקיים את שליחותם בעולם מתוך היחד הגמור הזה שנוצר ביניהם.

י. השיחה היחידה של אברהם

ויצחק

נמשיך בפסוקים: **"וַיִּקַּח אַבְרָהָם אֶת עֵצֵי הָעֵלָה וַיִּשֶׂם עַל יִצְחָק בְּנוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ אֶת הָאֵשׁ וְאֶת הַמֵּאֲכָלֹת וַיִּלְכֹּד שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו: וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל אַבְרָהָם אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הֲנִי בְנִי וַיֹּאמֶר הִנֵּה הָאֵשׁ וְהָעֵצִים וְאִיהָ הִשָּׂה לְעֵלָה: וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶלְהִים יְרָאָה לֹא הִשָּׂה לְעֵלָה בְנִי וַיִּלְכֹּד שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו."**

זו היא השיחה היחידה בתנ"ך בין אברהם ליצחק. אין אף מילה אחת נוספת ביניהם. הרי בין יצחק ליעקב ובין יעקב לבניו יש בתורה שיחות רבות. אך אברהם ויצחק הם ההפך הגמור, ואם זו היא השיחה היחידה ביניהם עלינו לדייק ולהפיק ממנה את המירב.

"ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר אבי, ויאמר הנני בני". אין כאן אפילו פרט אחד שאנו לא יודעים עליו. בפסוק זה כתוב שאברהם הוא אביו של יצחק ויצחק הוא בנו של אברהם. היינו מצפים למשהו יותר חדשני כשמדובר בפעם

ההוא ה' יראה אשר יאמר היום בהר
ה' יראה: ויקרא מלאך ה' אל אברהם
שנית מן השמים: ויאמר בי נשבעתי
נאם ה' כי יען אשר עשית את הדבר
הזה ולא חשכת את בנך את יחידך:
כי ברך אברךך והרבה ארבה את
זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על
שפת הים וירש זרעך את שער איביו:
והתברכו בזרעך כל גויי הארץ עקב
אשר שמעת בקלי: וישב אברהם אל
נעריו ויקמו וילכו יחדו אל באר שבע
וישב אברהם בבאר שבע.

אברהם נושא את עיניו בפעם השנייה. הפעם
הוא כבר לא רואה את המקום מרחוק, אלא הוא
מלמד אותנו לתקוע בשופר. הרי לאחר שנאמר
לאברהם לא לשלוח את ידו אל הנער, הוא היה
יכול פשוט ללכת. אך אברהם מחליט לפעול
מיוזמתו ולמרות שלא נאמר לו הוא מקריב איל
לעולה תחת בנו. לאחר מכן אברהם קורא
למקום ה' יראה, ורק לבסוף מלאך ה' מתגלה
שנית לאברהם ומבטיח לו את ההבטחות בשכר
עמידתו בניסיון. נשאלת השאלה, מדוע זוכה
אברהם להבטחות אלו רק לאחר שהוא מקריב
את האיל לעולה? מדוע המלאך לא נתן לו את
הברכה בפעם הראשונה שהוא התגלה אליו
ואמר לו לא לשחוט את יצחק?

שאלה זו רק הולכת וגוברת לאור השוואת דברי
המלאך לאברהם בשתי הפעמים. בפעם
הראשונה הוא פונה אליו ואומר לו: **"כי עתה
ידעתי כי ירא אלהים אתה ולא חשכת את בנך
את יחידך ממני"**, וכאן היינו מצפים להבטחות,
אך הן לא ניתנות. במקומן מסופר על הקרבת
האיל ואז בפעם השנייה חוזר שוב המלאך
ואומר: **"כי נשבעתי נאם ה' כי יען אשר עשית
את הדבר הזה ולא חשכת את בנך את יחידך"**.
הרי רק לפני כמה פסוקים המלאך אמר בדיוק
את אותם דברים, אז מדוע לחזור שוב?

נראה שיש שתי קריאות בדברי המלאך. קריאה
אחת מופיעה לפני שאברהם שוחט את האיל
וקורא למקום ה' יראה, והקריאה השנייה
מופיעה לאחר מכן. אברהם זוכה להבטחות אלו
בסיוע העקידה, רק לאחר שהוא מקריב את
האיל תחת בנו וקורא למקום: ה' יראה אשר
יאמר היום בהר ה' יראה.

יג. איחוד חושים

הגדל ויאמר אליו בני
ויאמר אליו הנני.¹⁰

אך אם נשים לב גם המילה 'הנני' המופיעה כאן
דגושה רק בנו"ן הראשונה. אך בהמשך הדברים
כאשר יעקב נכנס אל יצחק בציווי אמו, נאמר:

ויבא אל אביו ויאמר
אבי ויאמר הנני מי
אתה בני.¹¹

אולי היינו מצפים שיהיה כתוב כאן: "הנני בני"
כפי שאברהם ענה ליצחק, אך כאן יצחק אינו
יודע איזה בן עומד לפניו, ועל כן הוא שואל –
'מי אתה בני?' גם כאן כמו מקודם, הפסוק
לכאורה אינו אומר לנו דבר. הרי כולנו יודעים
שיעקב הוא בנו של יצחק, כמו שכולנו יודעים
שיצחק הוא הבן של אברהם. ויותר מכל בולטת
העובדה שדווקא בשני הפסוקים הללו, בשני
הפסוקים המתארים את השיחה בין אב לבנו,
אנו מוצאים את המילה 'הנני' דגושה בשני
הנו"נים. הלא דבר הוא! מה הסיבה לכך? נחזור
אל הדברים בהמשך לאחר שנבחן את פסוקי
העקידה.

יב. 'עתה ידעתי' – מתי?

ויבאו אל המקום אשר אמר לו
האלהים ויבן שם אברהם את
המזבח ויערף את העצים ויעקד את
יצחק בנו וישם אתו על המזבח
ממעל לעצים: וישלח אברהם את ידו
ויקח את המאכלת לשחט את בנו:
ויקרא אליו מלאך ה' מן השמים
ויאמר אברהם אברהם ויאמר הנני:
ויאמר אל תשלח ידך אל הנער ואל
תעש לו מאומה כי עתה ידעתי כי
ירא אלהים אתה ולא חשכת את בנך
את יחידך ממני.

וההמשך הידוע:

וישא אברהם את עיניו וירא והנה
איל אחר נאחז בסבך בקרניו וילך
אברהם ויקח את האיל ויעלהו לעלה
תחת בנו: ויקרא אברהם שם המקום

¹⁰ בראשית, כ"ז, א'.

¹¹ שם, יח'.

לדיבור יש יכולת לגרום לפירוד. הדיבור הוא צמצום של המחשבות אותן אני חושב והרגשות אותם אני מרגיש, אל תוך מילים. על כן לפעמים דווקא השתיקה הזו בין בני האדם היא זו שמובילה אל החיבור האמיתי – הפנימי.

טו. "והתברכו" – מן המקור

הקשר בין אברהם לבין כל העולם הופך להיות בסוף פרשת העקידה קשר של ברכה. בסיום העקידה הוא מובטח: "והתברכו בזרעך כל גויי הארץ", וכן בפרשת לך-לך הוא הובטח לאברהם: "ונברכו בך כל משפחות האדמה"¹². ברכה היא לא רק בדיבור. גם בצמחים ובעצים קיים המושג 'הברכה'. אם אני רוצה להבריך אילן, עלי לקחת ענף מן העץ, להכניס אותו אל התוך האדמה, ולהוציא אותו בחזרה. לאט לאט אותו ענף מתחיל להכות שורשים וממנו יוצא עץ נוסף. מי שמסתכל על אותו עץ באופן שטחי, עלול לחשוב שזהו עץ החי בזכות עצמו. אך ברגע שמסתכלים בשורשו של העץ מבינים מנין הוא מקבל את כוחו ובזכות מי הוא חי.

מכאן גם מקור המושג 'ברכה'. 'לברך' פירושו, להצליח לחבר אותך אל השורש המקורי, עד שתגלה שאפילו בסתם חתיכת עץ שלך יש פוטנציאל אדיר שעדיין לא גילית אותו. קח את חתיכת הענף הזאת לפני שהברכת אותה, ואתה לעולם לא תחלום שיש לה שורשים. אך כשהיא מחוברת אל המקור ויונקת ממנו, אזי ממילא יש יכולת להקים עץ שלם. כלומר, כאשר מנתקים את המקור, לא רק המקור ניתק, אלא גם כל השורשים הבאים שיכולים לצמוח ממנו.

טז. לעקוד את עצמנו כלפי

שמיא

כיצד אפשרי הדבר לחבר בין שני בני אדם, הרי כל אחד מבטא עולם אחר? כיצד יכולים 'תרתני דסתרי' להתחבר? אם יש שתי דמויות סותרות במקרא זה אברהם ויצחק, החסד והדין, אך למרות הכול הם הולכים יחדיו. מי אמר לאברהם אבינו ללכת לעקוד את יצחק? הקדוש ברוך הוא. ומי אמר ליצחק ללכת להיעקד? הקדוש ברוך הוא באמצעות אברהם.

אם אבא אומר לי ללכת לעשות דבר שאסור על-פי ההלכה, האם אני צריך לשמוע לו? בא אברהם ואומר ליצחק: 'אני הולך להרוג אותך'.

את פרשת העקידה אנו קוראים כל יום, כי היא הפרשה שצריכה ללוות אותנו תמיד – כל יום, כל היום. אהבת הקדמונים, לעניות דעתי, היא לא רק אהבת הקדמונים את הקדוש ברוך הוא. אלא אהבת הקדמונים היא גם בינם לבין עצמם, בינם לבין העולם, בינם לבין מי שאמר והיה העולם, וממילא בינם לבין כל ההווה כולה.

אברהם אבינו מצטווה לשמוע אך הוא לא שומע אלא רואה את מה שצריך היה לשמוע. זו הפעם הראשונה וכמעט האחרונה ששני חושים מתאחדים - ראייה ושמיעה. חושים אלו הינם שני חושים שונים לחלוטין, לא רק במהותם אלא גם במבחן התוצאה.

יד. השתיקה המקרבת

בני-אדם רגילים יכולים ללכת יחד – אחד עם השני. אך כיצד אפשר להגיע למדרגה של "וילכו שניהם יחדיו" – כאשר האחד הוא השוחט והשני הוא הנשחט? ה"וילכו שניהם יחדיו" עובר כאן תהליך שלם. בתחילה, עד פרשת העקידה, אין דיבורים בין אברהם ליצחק, אין אף מילה. כמו ציור ענק שלא מוציאים פה שום דבר עד שמגיעים אל הנקודה עצמה כדי לא לפספס את הנקודה. יש דברים שהם הרבה מעבר ליכולת של תקשור במילים.

אברהם ויצחק מגיעים ביום השלישי, ואברהם מדבר עם הנערים. יש לשים לב לכך שהנערים מופיעים תמיד לפני יצחק. הרי כבר בתחילה נאמר: "ישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו ויקח את שני נעריו איתו ואת יצחק בנו". מדוע תופסים הנערים מקום מרכזי שכזה הרי זו עקידת יצחק? יתר על כן, יש להבין מדוע חשוב לתורה לספר לנו כיצד אברהם הולך אל העקידה. מדוע זה חשוב לדעת האם הוא נסע באוטובוס או הלך ברגל?

אברהם מתייחס אל הנערים בחשיבות כה רבה. לפני שהוא עוזב אותם הוא פונה אליהם ואומר להם לחכות בתחתית ההר עד שהם יחזרו. הוא יורד מן העקידה והולך איתם לבאר שבע. לעומת זאת עם יצחק הוא לא מדבר בכלל, ואם יצחק לא היה פונה אליו אז כנראה גם השיחה היחידה שלהם לא הייתה מתקיימת.

דברים אלו מחייבים ההבנה למהותו של כוח הדיבור. אנו רגילים לחשוב שלדיבור יש כוח לקשר בין אנשים וליצור חיבורים נפשיים. לכן ברגע שאנו רואים שני אנשים שלא מדברים זה עם זה, ממילא אנו מסיקים שישנו ביניהם נתק. לפעמים הדבר נכון, אך לא תמיד. לעיתים גם

¹² בראשית, י"ב, ג'.

"הנה האש והעצים ואיה השה לעולה?" המילה 'איה' היא איננה במשמעות של 'איפה'. 'איפה' זו שאלה תמימה – "איפה הם רועים"¹⁴? אלא 'איה' זה 'אייכה'. אני יודע באמת איפה השה לעולה, אבל איפה ה'יחדיו'? האם ה'יחדיו' יוכל להיות מציאות תמידית? האם אנחנו נוכל להגיע למדרגה הזאת גם כשאנחנו על ההר למעלה בעודנו עושים את שתי הפעולות הכי הפוכות בעולם?

"ויאמר אברהם אלהים יראה לו השה לעולה, בני". כשאתה ואני לא רואים, כשאתה ואני לא מדברים זה לא כי אנחנו לא מבינים, זה לא כי אנחנו לא שואלים, אלא זה כי אנחנו יודעים שאלוהים יראה. אתה בני, אני אביך, אלוהים רואה. אז מופיע ה"וילכו שניהם יחדיו" השני. זה בכלל לא אותו "וילכו שניהם יחדיו". זה כבר לא "וילכו שניהם יחדיו" במובן של כל אחד עם הציור הפרטי שלו, אלא זה כבר חיבור מוחלט, זה כבר אדם אחד שהולך יחד. 'הרי אתה באמת חלק ממני, אתה זרעי, אתה בני. מכוח שאתה כל-כך מבורך'.

כמו שאמר הרבי; כמה שהחסיד יותר רחוק הוא יותר חסיד. מכוח שאתה כל-כך מבורך אתה יכול להיות שונה לחלוטין. אתה יצחק, אתה דין, אתה ההפך הגמור ממני (אברהם), אבל מכוח שאתה בני ואני אביך – אנחנו יכולים להגיע אל החיבור הזה. זה לא מכוחי בכלל, אלא מכוח המקור – ממה שהקדוש ברוך הוא הביא לי והביא לך. אנחנו לא נמצאים פה, אנחנו לא תופסים נפח בהר. אין אש ועצים ושה, יש יחדיו, זה לא תופס מקום, זה עולה.

למטה יושבים נערים עם החמור, ועל ההר עולים שניים יחדיו. במקום שאין נפח אלוהים רואה, ולכן למקום הזה קוראים "ה' יראה". במקום הזה לעתיד "ה' יראה", "ואז יכירו וידעו כל יושבי תבל". מהמקום הזה יורדים אברהם ויצחק כל אחד לכיוון שלו, ושניהם הולכים בדיוק לאותה מטרה. שניהם הולכים להביא את ישמעאל אל אברהם. זה יורד דרך באר-שבע, זה יורד מהמקום שלו. כל אחד הולך למלא את התפקיד שהעולם זקוק לו עכשיו.

באר-שבע, שנשארה ברמה של אבימלך והבריתות של גרר, הולכת עכשיו להגיע עם אברהם ועם הנערים שכבר הולכים בלי החמור. אלו לא הנערים שהולכים עם אברהם, אלא אלו שהולכים יחדיו עם אברהם. מי שהצליח לעלות בהר המוריה ולבטל את הנפח האישי, רק הוא

מן הראוי היה שיצחק יקום מעל המזבח, יצעק 'גוועלד', ויביא את הרב שיעצור את אברהם, וכך היה צריך לסיים את הפרק. אך אין זה הקשר בין יצחק לאברהם. העקידה של יצחק מתחילה בכך שיצחק עוקד את עצמו אל אבא. יצחק מבין שאם אבא אומר, זה לא אבא, אלא זה הקדוש ברוך הוא! אין לאבא כוח משל עצמו בכלל. מה שאבא אומר זה הקדוש ברוך הוא אמר לו.

כל הפרשה הזאת נקראת 'עקידת יצחק', למרות שזוהי הפעולה היחידה אותה אברהם לא נצטווה לעשות. לאברהם מעולם לא נאמר לעקוד ולקשור את יצחק. חז"ל¹⁵ מסבירים לנו שיצחק הוא זה שתבע את הקשירה – "מפני שהנפש חצופה היא". העקידה הזאת כבר התחילה בעת העלייה להר כאשר הם רואים את הענן קשור אל ההר. הם רואים, אך לא אומרים כלום אחד לשני. רק כאשר הם מתקרבים יצחק פונה לאביו בכדי לחזק את הקשר שלו איתנו ועם המקור – הקב"ה. האם יש יותר ברור בעולם כמה אנחנו יחד? עד איזו מדרגה אב ובנו יכולים להגיע בקשר עם האחד?

זו היא גם משמעות הדגש הכפול במילה 'הנני'. אברהם אומר ליצחק זה כבר לא רק אני ואתה, זה אני אתה והקב"ה. וכן יצחק, כאשר יעקב מגיע לפניו לקבל את הברכה, הוא קודם כל רוצה להזכיר לו שהברכה היא לא ממנו, אלא הברכה היא מהמקור – מהקב"ה.

יז. 'ואיה היחדיו'?

על כן יצחק פונה אל אברהם ואומר לו: "הנה האש והעצים ואיה השה לעולה?" יצחק כביכול אומר: 'אבא אני יודע בדיוק איפה השה לעולה. יש פה אש, יש פה עצים, יש פה שני בני אדם מבוגרים. אני מבין שהקדוש ברוך הוא אמר כך, אני הולך איתך יחדיו – בלב שלם. אבל עכשיו אני רוצה לדעת איך עושים ש'היחדיו' הזה יהיה יותר חזק? איך יכול להיות שהקדוש ברוך הוא ציווה את זה? נכון, אני הולך להישחט, ואני מוכן כי הקדוש ברוך הוא אמר. אני מוכן, אבל אני לא רוצה להסתפק בזה שאני מוכן שכלית. אני רוצה ללכת לשם באותו 'יחדיו' שאני הלכתי איתך כשנולדתי, אבל אני לא יכול. אני רוצה להגיע לאותה שמחה ב"ברוך דין האמת" שאני אברך על העקידה, כאותה שמחה שאתה בירכת כשנולדתי, אבל אני לא מצליח'.

"הנה האש". אתם יודעים מה זה 'הנה'? הנה זה שיש כאן מציאות, והמציאות מפרידה בינינו.

¹⁴ בראשית, ל"ז, טז'.

¹⁵ תנחומא (ורשא), וירא, סימן כ"ג.

יט. הניסיון לעולם אינו נגמר

כעת נוכל להבין את המפגש הכפול בין המלאך לבין אברהם. בפעם הראשונה המלאך מגיע וקורא אל אברהם "ויאמר אברהם אברהם ויאמר הנני ויאמר אל תשלך ידך אל הנער, ואל תעש לו מאומה. כי עתה ידעת כי ירא אלוהים אתה ולא חשכת את בנך את יחידך ממני". על פסוק זה אומרים חז"ל שכאשר באים אל אבא שעומד לשחוט את בנו ואומרים לו: די! האם לא ברור לנו שהוא יפסיק מיד? האם צריך להגיד לו פעמיים? "אל תשלח ידך אל הנער", ובבקשה גם "אל תעש לו מאומה", הרי זה הבן שלו?

אומרים חז"ל שכשהמלאך אמר לאברהם "אל תשלח ידך אל הנער", ענה לו אברהם: אולי משהו קטן, בכל זאת איזו שריטה. על כן היה צריך לחזור ולהדגיש לו המלאך – כלום! חלילה לנו להבין שאברהם אמר זאת ממקום רע. אברהם כביכול אמר לקדוש ברוך הוא: 'ריבוננו של עולם, את העוצמות האלה של שנינו, לאן אני לוקח עכשיו? את הדבקות הזאת, את הצינור שירד מן השמים, איך אני מביא אותו לידי ביטוי? כדי לעמוד בניסיון הזה הייתי צריך להתגבר על הכול ולהגיע למדרגה שאני מוכן למסור את הכול, אך כעת אני רוצה לדעת איך אני משתמש בכוח הזה כדי להידבק בך?'

"כי עתה ידעתי כי ירא אלוהים אתה". לעניות דעתי, הכוונה היא שאם לא תעשה לו מאומה, אז אני אדע שאתה ירא אלוהים. ירא אלוהים הוא מי שאת כל העוצמות ואת כל הכוחות יודע גם לעצור, כשהוא מצטווה על כך. זה המבחן הכי קשה. אברהם מצטווה עכשיו לא לעשות ליצחק כלום, וזהו המבחן הכי קשה. אברהם כבר עלה להר, כבר עקד את בנו, כבר הגיע לשחוט אותו, ואז נאמר לו להפסיק הכול. כעת הקב"ה ממשיך לנסות את אברהם כדי לראות האם הוא יכול להתגבר שוב, ולדעת איך להופיע את הכוחות הללו בעבודת ה' שלו. אנחנו הרי חושבים שכל הניסיון היה רק לבדוק האם אברהם יהיה מוכן להקריב את בנו. אך כאן אנו מגלים שהניסיון אינו נגמר רק בזה, אלא הוא ממשיך לבחון את האדם מכל הכיוונים. כל ניסיון רק שם את האדם על נס, כדי שהוא יגיע למדרגה בה הוא יהיה מוכן לקבל את הניסיון הבא.

כ. תקע בשופר גדול

אברהם מצליח לשאת שוב את עינו, ומנשיאת העיניים הזאת שהוא נושא יוצא קול שופר חזק מאוד. בפעם הראשונה הוא נושא את עינו

יכול ללכת 'יחדיו' עם ה"פרא אדם" של הפרשה הקודמת. הדרך היחידה לחבר את הכול אל המקור, היא ללכת 'יחדיו'. המבחן הראשון של היכולת לחבר את העולם כולו אל המקור הוא ביכולת שלנו לחבר את עצמנו, האם אברהם ייצחק יוכלו ללכת יחדיו?

יז. ראיית הקול בשופר

שם רואה אברהם את האיל, את ההסתבכות עם הקרניים, ומשם יוצא קול השופר. יש הלכה ייחודית בראש השנה שאינה תקיפה בכל החגים האחרים. עוד מעט סוכות, ואנחנו ניטול לולב. ההלכה אומרת שלולב הגזול – פסול. בתורה נאמר: "ולקחתם לכם"¹⁵, ועל כן הלולב חייב להיות משלכם. לעומת זאת ההלכה בראש השנה אומרת שמי ששמע את קול השופר מתוך שופר הגזול יצא ידי חובה. ומסביר הרמב"ם: "שאין המצוה אלא בשמיעת הקול אף על פי שלא נגע בו ולא הגביהו השומע (יצא) ואין בקול דין גזל"¹⁶. הקול אינו תופס נפח, ועל כן ממילא לא ניתן לגזול אותו. ואת מהות השופר, מהות הקול, למדו מן השתיקה שבעקידה. לכן לבסוף אנו מבקשים מהקב"ה: "תקע בשופר גדול לחרותנו", תעזור לנו להיות נעקדים יחד איתך.

הרמת הקול הינה דבר חיצוני למהותו של כל יהודי. לפעמים דווקא הראייה שמגיעה מתוך השתיקה יש ביכולתה לבקוע רקיעי שמים. והמקור לכך הוא מהראיות של אברהם אינינו: "וישא אברהם את עינו וירא את המקום מרחוק", "וישא אברהם את עינו" השני, "וירא והנה איל אחר". לא משנה איפה יהודי נמצא, הוא לא צריך בכלל להרים את קולו, הוא לא צריך להשתמש בשום דבר חיצוני. הוא חייב לשאת את עינו דרך המקום הזה, שם מבטלים נפח, שם נעקדים.

המקום הזה הוא המקום בו תתברר לעולם הראייה. אל המקום הזה אמורים להגיע כל ישראל, ולעבור בו שני שלבים; להתחבר יחדיו כולם – ומכוח החיבור הזה להתחבר אל הקדוש ברוך הוא. להתחבר אל הקדוש – המובדל, שידוע גם להיות מוברך ומושרש בכל אחד מאתנו. רק אם מבינים זאת בשכל, ומיישמים במעשה, יכול המקום הזה להפוך להיות לבית תפילה לכל העמים.

¹⁵ ויקרא, כ"ג, מ'.

¹⁶ רמב"ם, הלכות שופר וסוכה ולולב, פרק א', הלכה ג'.

במקום לשמוע קול. הפעם הוא ישא את עיניו, ומה יקרה? יצא משם קול. אתם מבינים מה הפשט שהחושים לגמרי יתאחדו? זה יקרה רק עוד פעמיים בהיסטוריה, האחרונה בגאולה, והפעם הנוספת בהר סיני. שם "כל העם" יהיו "רואים את הקולות את הלפידים ואת קול השופר ואת ההר עשן".¹⁷ ההר המשובח והענן הקשור, קול השופר, הקולות, והעם שרואה. חז"ל נחלקים מה זה רואים את הקולות, האם זה רואים את הנשמע, או שרואים את הקולות כמו שמסביר יונתן בן עוזיאל שכל העם ראו איך הקולות יורדים מן השמים, והם ראו איך הם מגיעים אל אוזנו של כל אחד ואחד לפי שמיעתו.

אתם מבינים מה קרה בהר סיני? בהר סיני ניתנה תורה, אבל איך נקרא הר סיני בפרשת ואתחנן? יום הקהל - "הקהל לי את העם ואשמיעם את דברי".¹⁸ בהר סיני כולנו הלכנו יחדיו. אז, לא היה מקום לא לעוף ולא לציפור לצייע. אז, לא היו בעלי מומים, ואז לא היו קרבים בעלי מומים על המזבח. אז יורד הקול, הוא ניתן בראיה, אין גזל בקול והקול הוא קול אחד. אז הופיע עולם שלם שיכול לקבל תורה מסיני.

רק אז כשאברהם רואה את האיל נאחז בסבך בקרניו, ומעלה אותו לעולה תחת בנו, הוא מבין שהקדוש ברוך הוא מששת ימי בראשית הניח לכל אחד מאיתנו את הדרך להביא את כוחו למעלה. רק אז מגיע מלאך ה' שנית מן השמים ואומר: "בי נשבעתי... יען כי עשית... כי ברך אברכך והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים". עד היום היו שתי ברכות, אחת הייתה ככוכבי השמים ואחת הייתה כחול הים, אבל בהר המוריה זה ביחד - החול, הכוכבים, הקולות, הראייה, החסד והדין. וכל גויי הארץ מתוך זה מתברכים בהברכות. ויצחק הולך "לפום דרגא דיליה" (לפי מדרגתו) לבאר לחי רואי, ואברהם הולך אל נערי, ואין חמור ואין הפרעות, אז הולכים יחדיו אל המקום שממנו התחיל כל הניסיון "וישב אברהם בבאר שבע".

שנזכה ללמוד מן העקידה לדעת לעקוד את עצמנו כלפי שמיא, ולדעת להתבטל בביטול גמור עם קודשא בריך הוא, עד שנזכה שהוא יתקע בשופע גדול לחרותנו במהרה בימינו.

תחל על כולנו שנה וברכותיה.

¹⁷ שמות, כ', טו'.

¹⁸ דברים, ד', י'.